

Odakle ime Šokac?

Da odgovorimo na to pitanje, zahvatiti nam je nešto podalje.

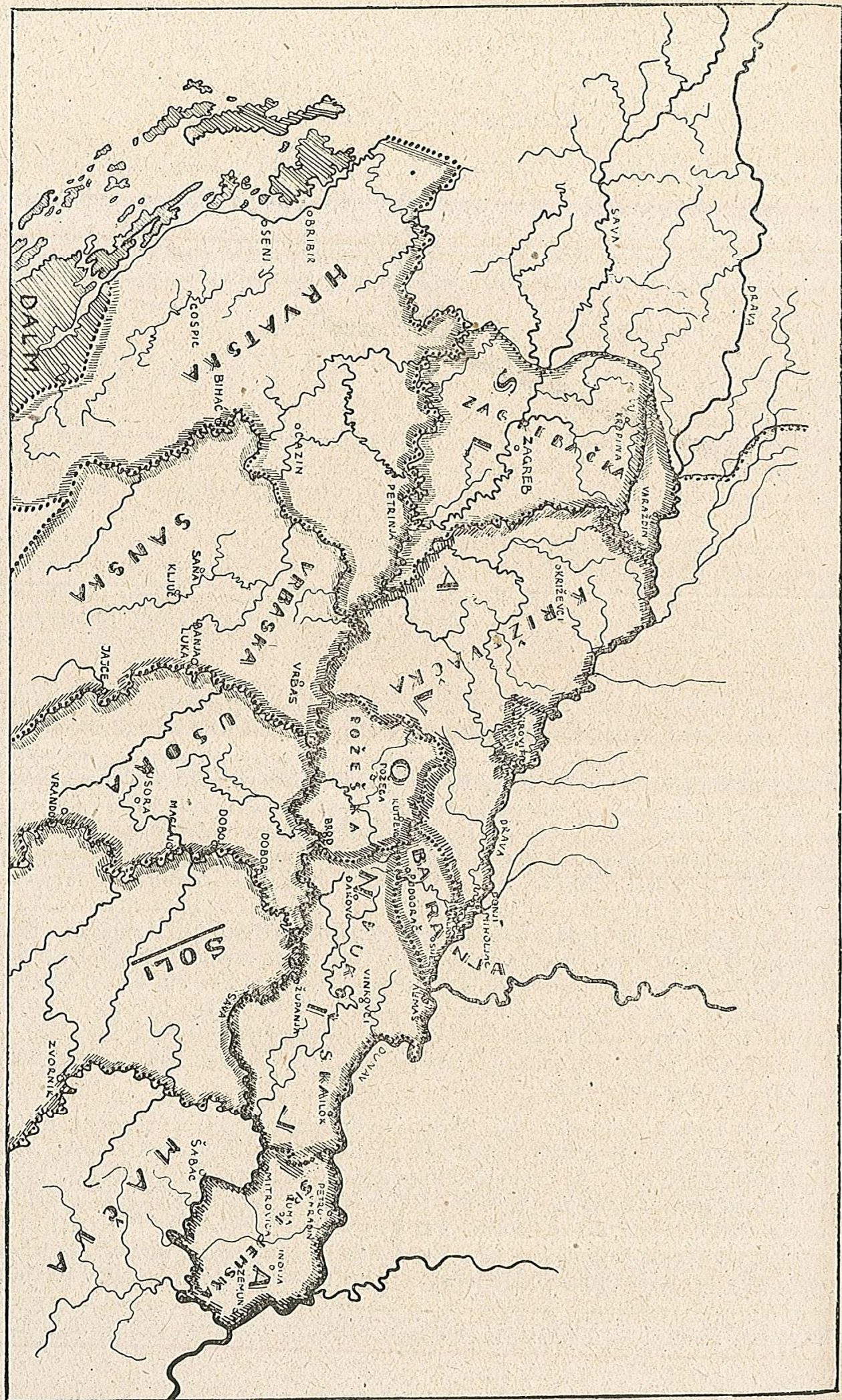
Na srpskom etničkom području započelo je islamsko-kršćansko hrvanje u 14. v., a kada se Turci na početku 15. v. pojavili na pragu Bosne, preneseno je ono i na hrvatsko etničko područje, gdje je potrajalo 2 i po vijeka. U tom stoljetnom hrvanju ostavio je golemi broj Hrvata svoju djevodinu da nestane u tuđini bilo kao iseljenik ili zarobljenik, dok je na 100.000 izginulo u otvorenoj borbi na krvavoj granici.

G. 1463. pada Bosna, 1482. Hercegovina, do 1525. Hrvatska ispod Velebita, 1527.—8. Lika i Krbava, 1528. jajačka banovina, 1526.—9. Srijem i istočna Slavonija, 1537.—52. zapadna Slavonija, 1558.—96. Pounje do Kupe i Korane. Sve što je islam na zapadu otkinuo od Hrvatske, pripalo je Bosni, koja je organizovana kao begler-begluk. U 16. v. išla je zapadna granica Bosne od Pitomače preko Čazme na Sisak, odavle do Skrada i Koranom na Plitvička jezera, onda na zapad do Velebita između Jablanca i Paga, uz hrbat Velebita do utoka Zrmanje te uz čitavu dalmatinsku obalu do Neretve zaobilazeći mletački posjed (Zadar, Nin, Šibenik, Trogir, Split, Omiš i otoci). Na sjeveru bila je granica Drava na istoku išla je do ispod Šapca. U 17. v. bosanski je begler-begluk već udijeljen u 8 sandžaka (hercegovački, kliški, lički, bihački, cernički, požeški, zvonički i novopazarski).

Iz Bosne selio se narod već potkraj 14. i na početku 15. v. za pobune braće Horvata i Žigmundovih čestih provala u Bosnu. Ovi se iseljenici javljaju pod imenom Bošnjaci i u Slavoniju i u Baranju, gdje nalazimo mnoga prezimena Bošnjak prije turske navale. Na pomolu Turaka ide val hrvatskih bjegunaca u dalmatinske gradove, a odavle preko Jadrana u južnu Italiju. Poslije katastrofe na Krbavskom polju (1493.), pada Knina, Skradina, i Ostrova (1522.—3.) ide velika seoba iz Like i Primorja na sjever do Šopronja. Nešto kasnije započinje seoba slavonskih Hrvata, kojih je gotovo nestalo iz Srijema (1526.) i u zapadnoj Slavoniji (1537.—43.—52.), odakle se jedan dio iselio u zapadnu Hrvatsku i zapadnu Mađarsku. G. 1556.—79. raseljen je Kordun i narod je otišao u Gradište, u podravsku Mađarsku, u Kranjsku i Štajersku. Tako je krajem 16. v. nestalo starosjedilaca iz zapadne Slavonije, Pounja, Pokuplja, jugoist. Like i Krbave te sjeverne Dalmacije. Održali se u srednjoj i istočnoj Slavoniji, u Bosni između Vrbasa i Drine, u Hercegovini, u srednjoj i južnoj Dalmaciji još kao kompaktna masa.

Ta se kompaktnost stala drobiti u drugoj polu 17. v. naročito u Bosni. Migracija je zahvatila osobito sjevernu i zapadnu Bosnu. Biskup Maravić piše 1655., da je iz Bosne otišlo preko 2.060 obitelji u Ugarsku; 1665. javlja biskup Ogramić da se iselilo 6.000 obitelji. Pravi je rasap uslijedio poslije 1683., kada su iz Bosne jedni krenuli u Slavoniju i Mađarsku, drugi u mletačku Dalmaciju. Glavna struja krenula je na sjever. G. 1690. javlja fra Andrija Šipračić-Dubočac u Rim da se iz Bosne iselilo 100.000 katolika pod vodstvom franjevac u Mađarsku, gdje su naselili starija hrvatska naselja uz Dunav do Budima. Kada je princ Eugenije Savojski

HRVATSKA I BOSNA ZA VRIJEME MATIJE KORVINA

1697. prodro do Sarajeva, izveo je na svome uzmaku 40.000 katolika. U tuzlanskom kraju, od Krivaje do Save, gdje je još 1675. bilo 32.000 katolika sa 4 samostana i 12 župa, ostade 1708. samo pusti samostan u Tuzli i župa od 100 katoličkih obitelji. Za drugog austrijskog rata (1716.—18.) prodro je osječki general Makso Petraš uz Drinu do Zvornika i na povratku izveo gotovo sve katolike, koje je naselio oko slavonskog Bosuta. U trećem ratu (1736.—9.) bježi mnoštvo katolika na sjever. U razmaku od 1718.—39. doselilo se u samu Slavoniju 60—70.000 Bosanaca. U razmaku od 1683.—1739. ostavilo je Bosnu do 200.000 katolika a preostalo 40.000.

Bjegunci iz Bosne naseljeni su dijelom u slavonskoj Posavini (od Novske do ušća Drine), dijelom u Šomođu, Baranji i Bačkoj, gdje su stvorili hrvatsko kolonizaciono tlo od D. Miholjca do Pečuja, Mohača, Bajе, Subotice Odžaka i Pančeva. Tu se javljaju kao Bunjevci i Šokci.

Bunjevci se selili u jugoistočnu Ugarsku već u 16. v. Savremeni ih izvori redovito zovu Dalmatincima, iako pridolaze pod vodstvom bosanskih franjevacа. Pridolaze iz Dalmacije, Hercegovine i zapadne Bosne. Naziv Bunjevac dolazi prvi puta 1550. u baranjskom selu Maroku. (Martin Bunjevac). U istom v. javljaju se i u Bačkoj. Ime im dovodili u vezu s rijeком Bunom u Hercegovini. Dr. Skok (Toponomastika Vojvodine u spomen-knjizi Vojvodina—Novi Sad 1939. p. 111.) izvodi im ime od emigracionog vođe B u n a.

Uz Bunjevce nalazimo i Šokce. Pridolaze iz srednje i istočne Bosne. U 16. i 17. v. spominju se u Slavoniji i u Mađarskoj. U Slavoniji spominje ih popis Đakovštine 1702., što ga je Pavle Bakić de Lak, biskup Bosne i Đakova (1716—49.), dobio od komorske inspekcije u Osijeku, a Smičiklas otštampao u »200-godišnjici oslobođenja Slavonije« Zagb. 1891. p. 308—36. Na p. 308 piše za Đakovo — »stanovniki Šokci jali Slovinci imenovani«; na p. 317. piše za Bračevce »bi naseljeno od Šokaca aliti vam Slovinac«; na p. 318. za Slatinik veli »Šokci drugačije Slovinci«; na p. 318. za Popovce »Šokci ali vam Slovinci«; na p. 319. za Drenje »Šokci rekuć Slovinci«. Izgleda dakle da su ove došljake ikavskog govora u Slavoniji nazivali Slovincima, dok iste iseljenike u Baranji i Bačkoj zovu samo Šokci. Šokac je dakle iskonskiji, stariji naziv.

A odakle taj naziv? Iz historije znamo da je u sredovječnoj Bosni južno od Save Bela IV. organizovao pograničnu oblast Soli (Salines), koja se protekla od Drine do Bosne i za kralja Matije Korvina postala banovina. Ova je oblast bila naseljena katolicima. Oblast Soli zvali su Mađari S o i - b á n s á g = banovina Soli (hrvatski sô = mađarski šo). Sam slani rudnik zvali Mađari Š o - k u t. Kada su ispred turske invazije ondašnji katolici stali bježati na sjever, Mađari su te izbjeglice, prema kraju iz kojega su došli, zvali S O I - e m b e r = ljudi iz oblasti Soli, a naši opet, identifikujući mjesto Š o k u t (So-kut) sa oblasti Š o (So), prozvali Š o k u t a c, odakle je nastao Š o k a c. Taj je onda naziv prenesen na sve iseljenike iz istočne i srednje Bosne.

I. B.